

اختیارات زبانی کنکور، علوم و فنون دوازدهم (درس پنجم) تهیه و تدوین: حمیدرضا نعمتی

۱- ناصر خسرو در کدام بیت ، سه بار از اختیار شاعری « بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه » استفاده کرده است ؟
(سراسری ۸۴ داخل کشور)

- (۱) اگر تو ز آموختن سر بتابی
نجوید سر تو همی سروری را
- (۲) بسوزند چوب درختان بی بر
سزا خود همین است مر بی بری را
- (۳) درخت تو گر بار دانش بگیرد
به زیر آوری چرخ نیلوفری را
- (۴) تو با قید بی اسب پیش سواران
نباشی سزاوار جز چاکری را

۲- در کدام بیت، هر دو اختیار زبانی « تغییر مصوت بلند به کوتاه و کوتاه به بلند » به کار رفته است؟
(سراسری ۸۹ داخل کشور)

- (۱) آن سرزنش که کرد تو را دوست حافظا
پیش از گلیم خویش مگر پاکشیده ای
- (۲) از من جدا مشو که توام نور دیده ای
آرام جان و مونس قلب رمیده ای
- (۳) از چشم بخت خویش مبادت گزند از آنک
در دلبری به غایت خوبی رسیده ای
- (۴) منعم مکن ز عشق وی ای مفتی زمان
معذور دارمت که تو او را ندیده ای

۳- در همه ی ابیات به استثنای بیت اختیار زبانی تغییر مصوت بلند به کوتاه صورت گرفته است ؟
(سراسری ۹۳ داخل کشور)

- (۱) طرف کرم ز کس نسبت این دل پر امید من
گر چه سخن همی برد قصه ی من به هر طرف
- (۲) از خم ابروی توام هیچ گشایشی نشد
وه که در این خیال کج عمر عزیز شد تلف
- (۳) ابروی دوست کی شود دستکش خیال من
کس نزدهست از این کمان تیر مراد بر هدف
- (۴) صوفی شهر بین که چون لقمه ی شبهه می خورد
پاردمش دراز باد آن حیوان خوش علف

۴- در کدام مصراع، اختیارات شاعری: « کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند»، « حذف همزه» و « بلند تلفظ کردن هجای پایانی » صورت گرفته است؟ (سراسری ۹۵ داخل کشور)

- (۱) مخالفت نکنم آن کنم که فرمان است
(۲) که چهل پیش خردمند عذر نادان است
- (۳) نه ابروی که گر خون دل بخواهی ریخت
(۴) هزار سختی اگر بر من آید آسان است

۵- در کدام بیت، اختیار زبانی « تغییر مصوت کوتاه به بلند و تغییر مصوت بلند به کوتاه» صورت گرفته است؟
(۹۸ داخل کشور)

- (۱) داغ محبت است و بس خانه فروز جان و دل
نیست ز روزن دگر روشنی این سرای را
- (۲) بادۀ عقل سوز را داروی بیهشی مزین
نیست به سرمه حاجت آن چشم جنون فزای را
- (۳) آن شکرین لبی که من ناله از او چو نی کنم
غوطه به زهر می دهد طوطی خوش نوای را
- (۴) سوخت بساط هستیم ریخت بنای طاقتم
چند پر از نفس دهم آه شکسته پای را

۶- در همه‌ی ابیات تغییر مصوت بلند به کوتاه وجود دارد؛ به جز: (۹۸ خارج کشور)

- (۱) تاتار هجر کرد سیاهی و عنبری
زان مشک‌های آهوی تاتارم آرزوست
(۲) اندر دلم ز غمزه‌ی غماز فتنه هاست
فتنه نشان جادوی بیمارم آرزوست
(۳) ساقی و سردهی ز لب یارم آرزوست
بد مستی‌ای ز نرگس خمارم آرزوست
(۴) تا سوی گلشن طرب آیم خراب و مست
ز گلشن وصال تو یک خارم آرزوست

۷- در همه ابیات حذف «همزه» به چشم می‌خورد، به جز: (۹۹ داخل کشور)

- (۱) برون خرام و ببر گوی خوبی از همه کس
سزای حور بده رونق پری بشکن
(۲) چو عندلیب فصاحت فرو شد ای حافظ
تو قدر او به سخن گفتن دری بشکن
(۳) چو عطرسای شود زلف سنبلیله از دم باد
تو قیمتش به سر زلف عنبری بشکن
(۴) به زلف گوی که آیین دلبری بگذار
به غمزه گوی که قلب ستمگری بشکن

۸- حذف همزه در کدام بیت بیشتر صورت گرفته است؟ (۹۹ خارج کشور)

- (۱) عاقبت سیلابم از سر بگذرد چون دم به دم
راه می‌گیرم بر آب چشم و دیگر می‌چکد
(۲) ستیز آوری کار اهریمن است
ستیزه به پرخاش آبیستن است
(۳) دامن گردون پر از خون جگر بینم به صبح
بس که در مهر تو اشک از چشم اختر می‌چکد
(۴) گویا عزم ندارد که شود روز امشب
یا درآید ز در آن شمع شب افروز امشب

۹- در بیت زیر همه موارد از دیدگاه «عروض و قافیه» درست است؛ به جز: (۹۹ خارج کشور)

- نفسم گرفته زین شب در این حصار بشکن
در این حصار جادویی روزگار بشکن
(۱) قافیه بیت براساس قاعده «۲» آمده است.
(۲) وزن بیت «فعلاتُ فاعلاتن فعلاتُ فاعلاتن» است.
(۳) طبق اختیارات شاعری در بیت دو بار «همزه» حذف شده است.
(۴) در بیت اختیار شاعری (کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند) یافت می‌شود.

۱۰- با توجه به بیت زیر، از دیدگاه «عروض و قافیه» کدام مورد «نادرست» است؟ (سراسری ۱۴۰۰ خارج کشور)

- «ای ظلمت شب پرده‌ی خورشید جمالت
وی کوبه‌ی صبح جلودار جلال»
(۱) وزن بیت، «مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن» است.
(۲) در بیت، اختیار شاعری «تغییر کمیت مصوت» وجود دارد.
(۳) «جمالت و جلال» واژه‌ی قافیه و «ت» حرف روی است.
(۴) قافیه‌ی بیت براساس قاعده «۲» و تبصره «۱» آمده است